

Maten och den biologiska mångfalden

Naturskyddsföreningen

- Biologisk mångfald och matsystemet
- Vad kan biologisk mångfald lära oss om "hållbarhet"?

1600 arter i odlingslandskapet är rödlistade

Rödlistade arter i Sverige 2020, SLU Artdatabanken

KULTURARV

NEDBRYTNING
/ BÖRDIG JORD

REKREATION /
TURISM

LIVSMILJÖER

KLIMAT-
ANPASSNING

GENETISKA
RESURSER

SKADEDJUR-
SBEKÄMPNING

LIVSMEDEL

POLLINERING

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen

De självklara målen

- Naturen ska må bra.
- Lantbrukaren ska ha det bra.
- Sverige ska uppnå en trygg livsmedelsförsörjning.

Naturskyddsföreningen

De självklara målen

- Naturen ska må bra.
- Lantbrukaren ska ha det bra.
- Sverige ska uppnå en trygg livsmedelsförsörjning.

Varför är vi inte där?

	Klimat	Biologisk mångfald
Byta input (t.ex. elektrifiering)	✓	?
End-of-pipe lösningar	✓	?
Effektivisering	✓	?

Billig mat genom
storleksrationalisering
och intensifiering

Ett rikt odlingslandskap
med hög biologisk
mångfald

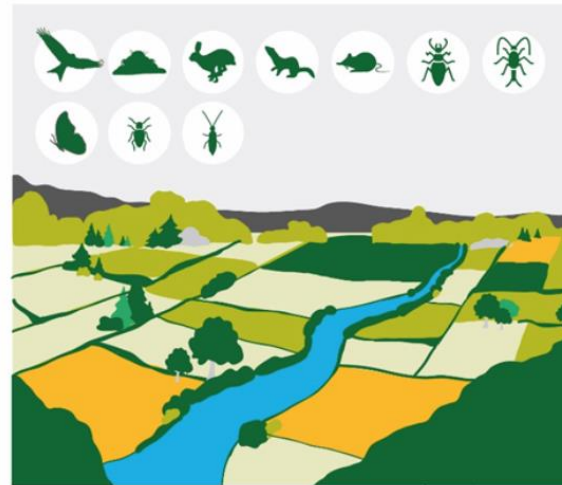

Storleksrationaliseringen förenklar landskapet

Minskad biologisk mångfald i odlingslandskapet på grund av intensifierad markanvändning

Delvis naturliga livsmiljöer och extensivt jordbruk – stort antal arter och gräsmarksmiljöer

Intensifierat jordbruk – gradvis minskning av antalet arter och gräsmarksmiljöer

Intensivt jordbruk – hög tillförsel av näringsämnen, kraftig minskning av antalet arter och gräsmarksmiljöer

Men storleksrationalisering är inte dålig i sig...

Bra lösningar på
dåtidens behov

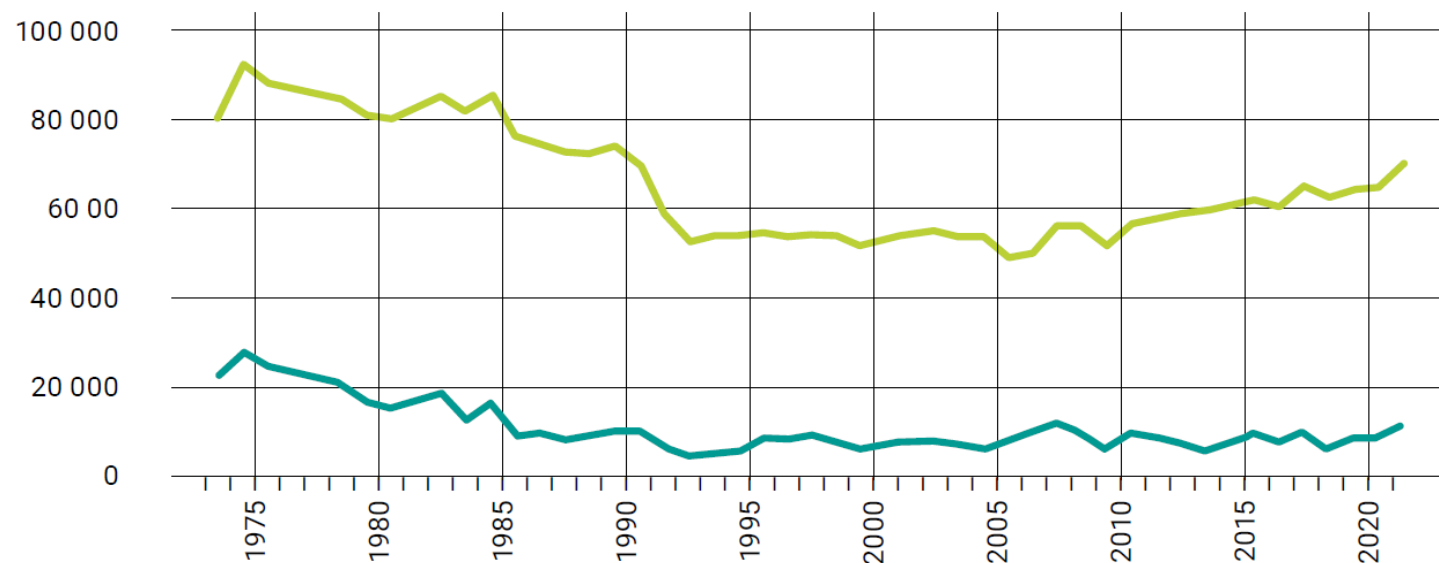

Dagens utmaningar
med naturkris,
bristande lönsamhet
och förlust av
lantbruksföretag

Låg lönsamhet inom lantbruket över tid

Figur 13. Jordbrukets produktionsvärde och företagsinkomst 1973–2021, miljoner kronor i 2020 års priser. Företagsinkomst efter att alla kostnader utöver företagarens arbetsersättning och ränta på eget kapital dragits av. (Jordbruksverket 2023e)

■ Jordbrukets produktionsvärde ■ Företagsinkomst

Naturskyddsföreningen

Förlusten av biologisk mångfald och förlusten av lantbruksföretag hänger ihop

Strukturrationaliseringen i svenskt jordbruk går mycket snabbt. I södra Sveriges slättbygder har 10 gårdar blivit till en, på bara 25 år. Omvandlingen får stora konsekvenser, både för hur landskapet ser ut, för den biologiska mångfalden – och för de bönder som överlevt i konkurrensen.

9 av 10 jordbruk borta på 25 år

PUBLICERAD 9 MAJ 2015

Omvandlingen i jordbruket är långt mer dramatisk än vad som syns i den officiella statistiken, visar ny lantbruksforskning. Så många som 9 av 10 jordbruk har lagt ner i slättbygderna de senaste 25 åren. Svenska bönder tvingas nu till nya strategier för att överleva.

Naturskyddsforeningen

Livsmedelssystemet har blivit sårbart.

Vår försörjningsförmåga och beredskap är låg.

Publicerad 2022-07-07

Forskare: Sluta lappa och laga ett ohållbart livsmedelssystem

Pandemin och Rysslands invasion av Ukraina har satt frågan om vårt nuvarande livsmedelssystem och tillgången till råvaror i fokus. Istället för att lappa och laga ett ohållbart system med kortsiktiga lösningar och bidrag, behöver politikerna nu ta tillfället i akt att tänka hållbarhet och beredskap i ett för att möta miljö- och klimatkrisen och andra kriser samlat.

Ett hållbart brukande i ett rikt odlingslandskap kräver friska ekosystem

- Diversifiera landskapet i stort
 - Mångfald av livsmiljöer
 - Biologiskt fungerade landskap
 - Vårda vattnet
 - Kulturlandskap och kulturarv
- Främja fler värden på den produktiva marken
 - Mera mångfald i växtföljder
 - Biologisk mångfald på åkern och i jorden
 - Kolinlagring
 - Minskad negativ belastning

Idag

Låt gå

An aerial photograph of a rural farmstead. The scene is dominated by large, rectangular fields in various stages of growth and harvest. Some fields are bright green, while others are golden-brown. A prominent stone wall runs across the middle of the image, separating different sections of the farm. Several barns and smaller buildings are scattered throughout the landscape. In the foreground, there's a field with rows of young plants, possibly a vineyard or orchard. The background shows a vast, flat landscape under a clear blue sky.

En annan
framtid

Vad hindrar oss?

Dagens förutsättningar ett resultat av marknad och politik

- Fokus på konkurrenskraft genom volym av fåtal varor
- Långsiktiga risker med dagens lantbruk underskattas
- Lantbrukets roll för naturförvaltning underfinansieras
- Lantbrukets roll för beredskap underfinansieras

Vision och mål för livsmedelsstrategin fram till 2030

Vision till 2030

Den svenska livsmedelskedjan år 2030 är globalt konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv att verka inom.

Övergripande målet

Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Mål för 3 strategiska områden

Regler och villkor

Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

Konsument och marknad

Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

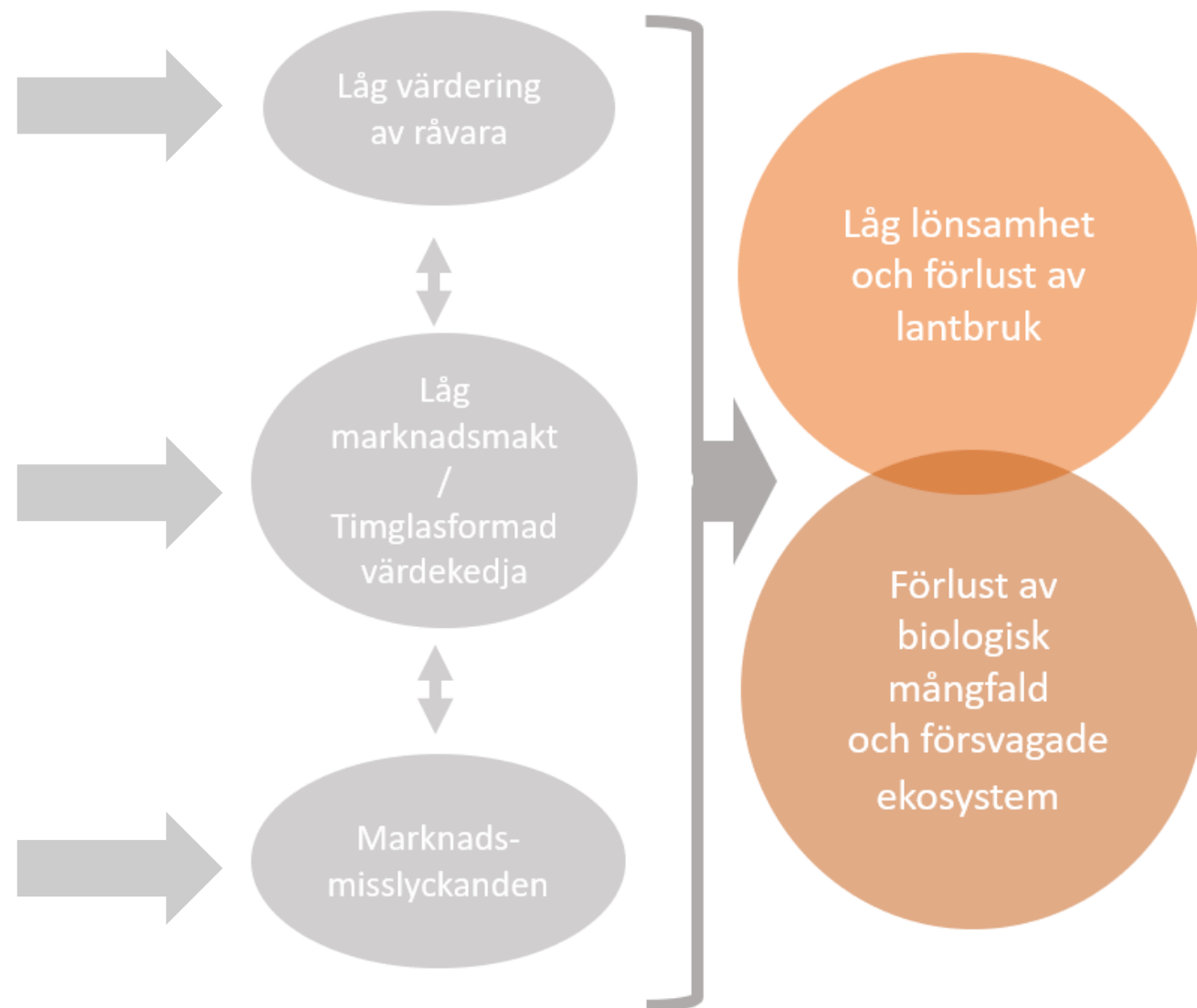
Naturskyddsföreningen

Det lönar sig inte.

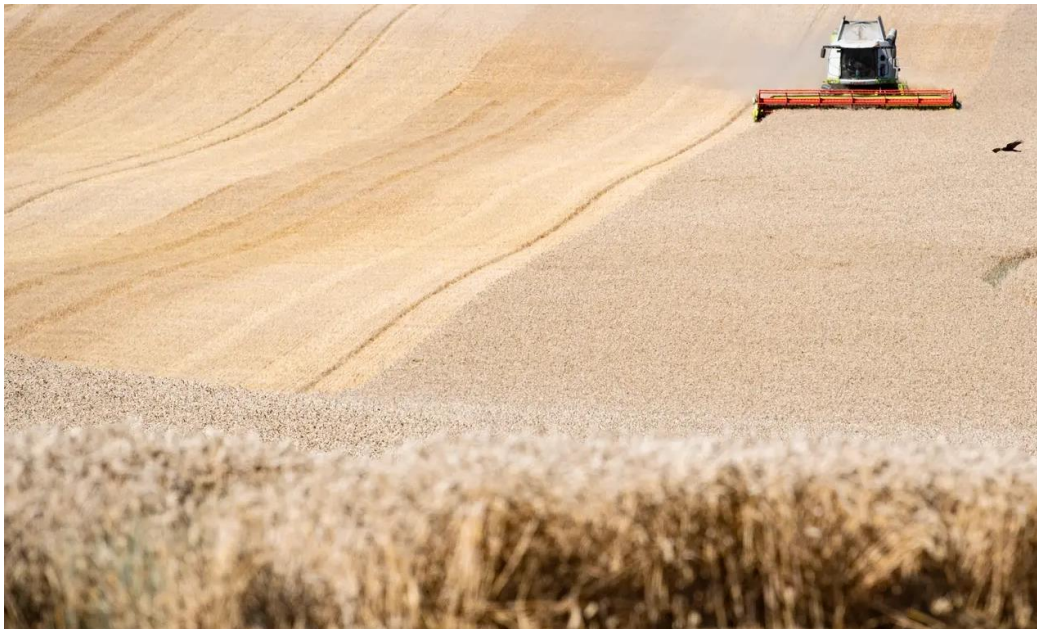
Vad håller tillbaka
lantbrukaren som vill
producera hållbart?

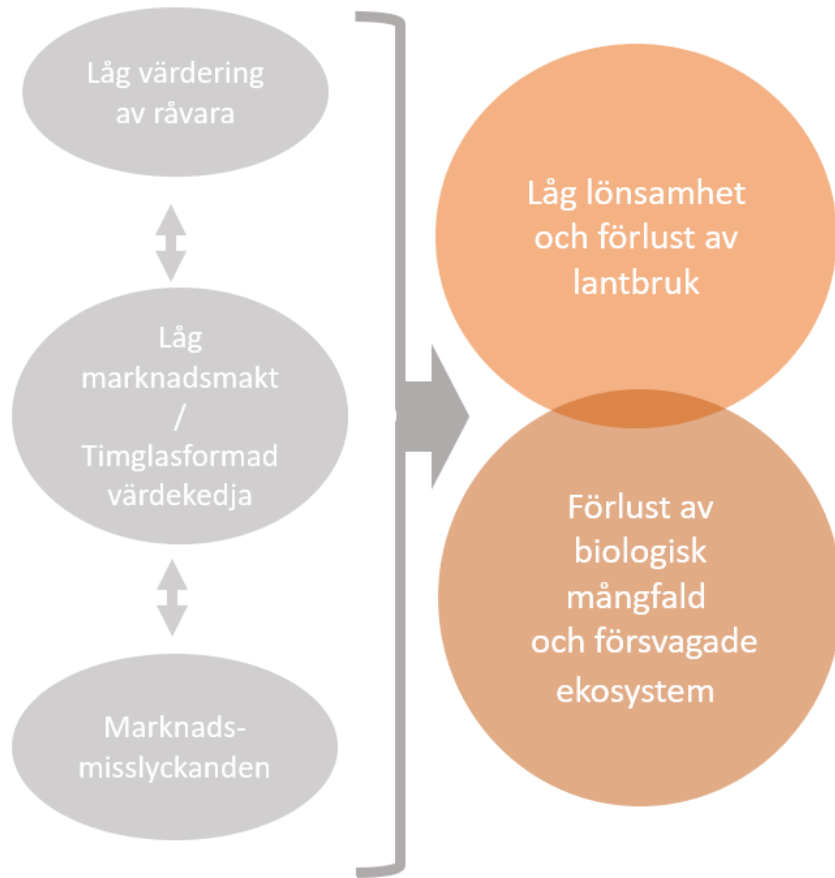
Målkonflikten mellan låg värdering av lantbrukets produkter och en mångfald av lantbruksforetag i en frisk natur måste fram i ljuset.

Vi behöver förändra både konsumtion och produktion

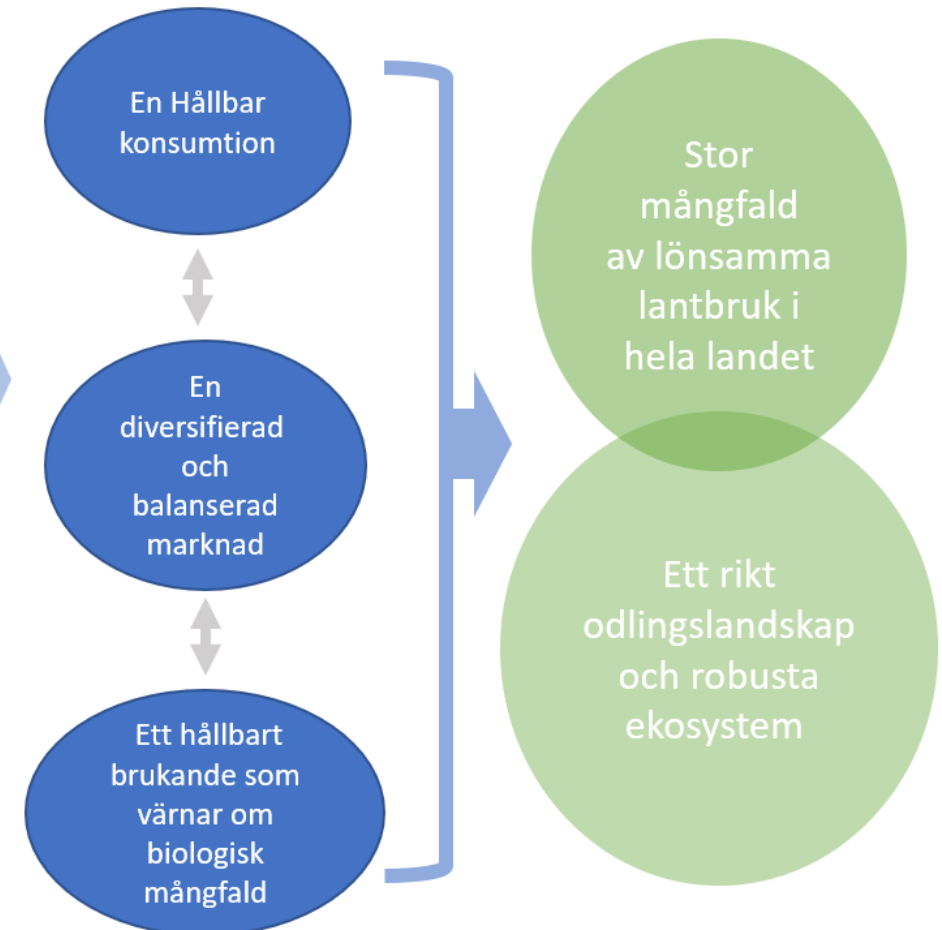

Ett sårbart livsmedelsystem

Ett resilient och hållbart livsmedelssystem

Livsmedelsstrategin 2.0 behöver driva omställning

I linje med EU

Konsumtion

Myndigheter som

Den sammanvägda kostnaden för livsmedelssystemets omställning behöver diskuteras och konkretiseras

or pesticides

Soil health law

Jordbruks
-politik

Konsumentverket

Naturskyddsföreningen

- Lokala kretslopp
- Minskat beroende av globala marknader
- Motståndskraft
- Bättre livsvillkor för bönder

Lantbruket behöver en ny och bredare beställning från samhället.

Större del av intäkter från miljö och samhällsnyttor

Marknadsutveckling!

Vi behöver fördjupa den gängse uppfattningen om vad som menas med hållbarhet

Hållbarhet då

Minimera negativ påverkan på naturen

”Lyfta botten”

Exempel: **minska**
klimatpåverkan

Hållbarhet nu

Bygga upp positiva värden i naturen:

- Ekosystemtjänster
- Robusta ekosystem
- Rekreativa värden
- Naturkapital

Exempel:
stärk
biologisk
mångfald

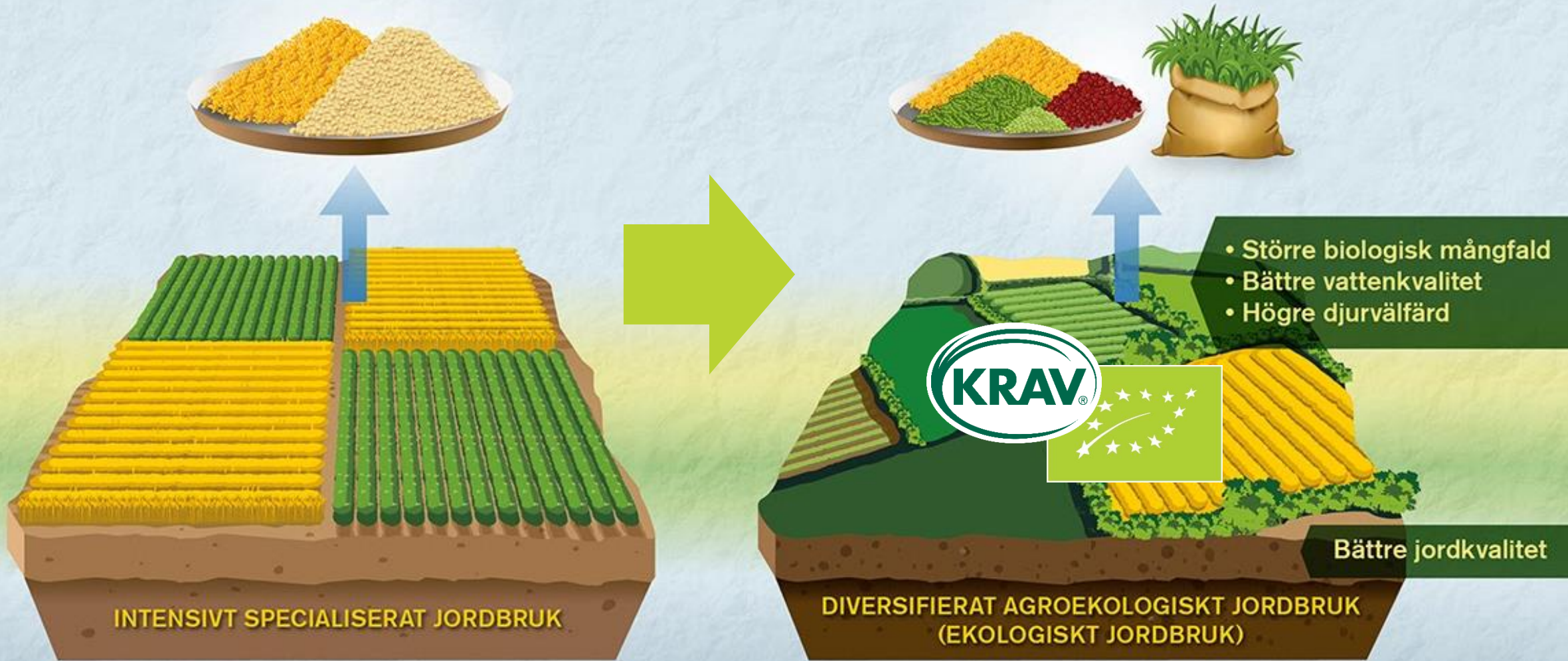

Hur bedömer vi hållbar mat när vi vill stärka naturkapitalet?

Miljömässigt fotavtryck eller klimatpåverkan per vara kan vara relevanta mått på minskad negativ miljöpåverkan.

Men de säger inget om huruvida ditt val bidrar till att stärka naturkapitalet → t.ex. biologisk mångfald.

Sustainability → "Sufficiency"

Hållbarhet → "Tillräcklighet"

Naturskyddsföreningen

Länk till rapport:

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/lantbruket-samhallet-och-den-biologiska-mangfalden/>

Naturskyddsforeningen

Bonusmaterial:

Dagens förutsättningar ett resultat av marknad och politik

- Fokus på konkurrenskraft genom volym av fåtal varor
- Långsiktiga risker med dagens lantbruk underskattas
- Lantbrukets roll för naturförvaltning underfinansieras
- Lantbrukets roll för beredskap underfinansieras

Vision och mål för livsmedelsstrategin fram till 2030

Vision till 2030

Den svenska livsmedelskedjan år 2030 är globalt konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv att verka inom.

Övergripande målet

Det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska.

Mål för 3 strategiska områden

Regler och villkor

Målet för det strategiska området Regler och villkor ska vara att utformningen av regler och villkor ska stödja målet om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelskedja där produktionen ökar. Detta genom ändamålsenliga skatter och avgifter, regelförenklningar, administrativa lättnader och andra åtgärder för att stärka konkurrenskraften och lönsamheten.

Konsument och marknad

Målet för det strategiska området Konsument och marknad ska vara att konsumenterna ska ha ett högt förtroende för livsmedlen och kunna göra medvetna och hållbara val, exempelvis av närproducerat och ekologiskt. Marknaden för livsmedel ska kännetecknas av en väl fungerande konkurrens. Den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka för att möta efterfrågan på relevanta marknader.

Kunskap och innovation

Målet för det strategiska området Kunskap och innovation ska vara att stödja kunskaps- och innovationssystemet för att bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan samt hållbar produktion och konsumtion av livsmedel.

Så här borde förutsättningarna se ut:

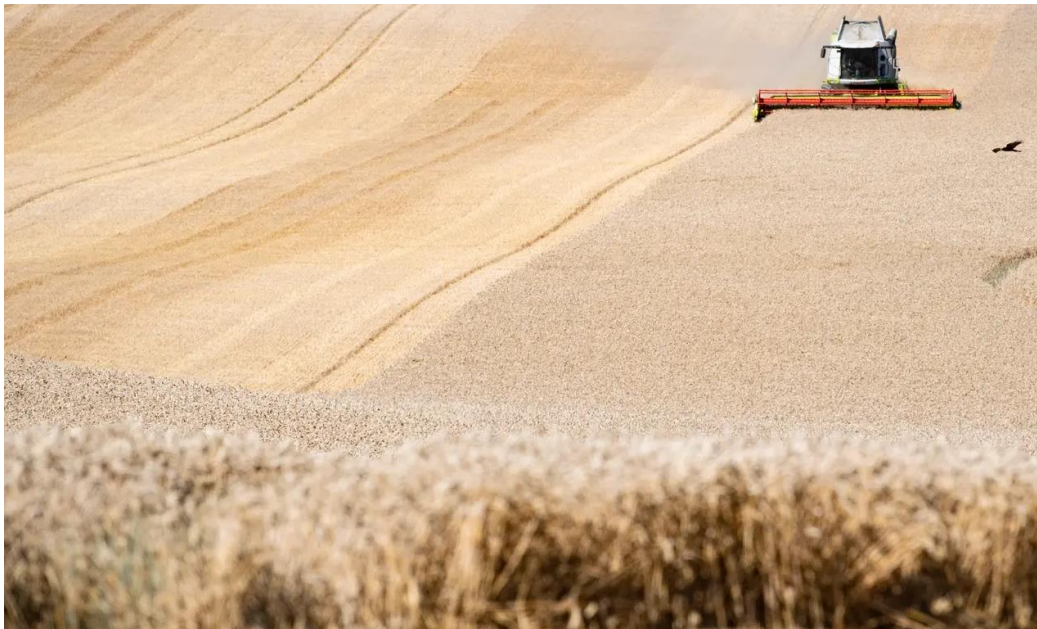
- God tillgång till god och nyttig mat
- Långsiktiga risker tas på allvar
- Lantbrukets roll för naturförvaltning är fullt finansierad
- Lantbrukets roll för beredskap är fullt finansierad

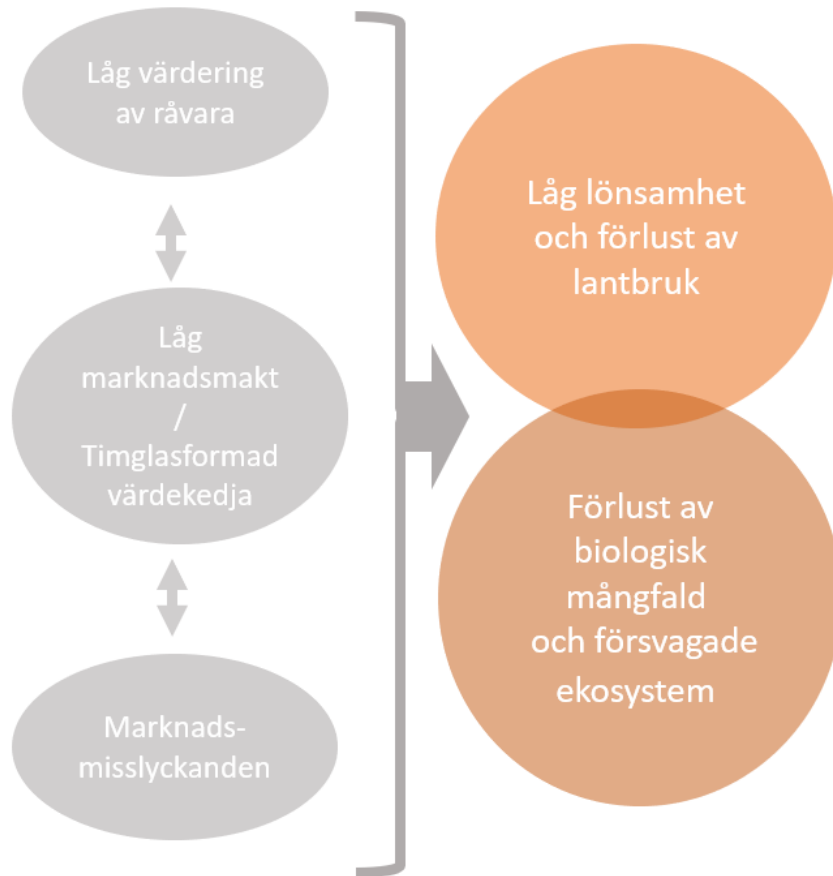
Målkonflikten mellan låg värdering av lantbrukets produkter och en frisk natur måste fram i ljuset.

Vi behöver förändra både konsumtion och produktion

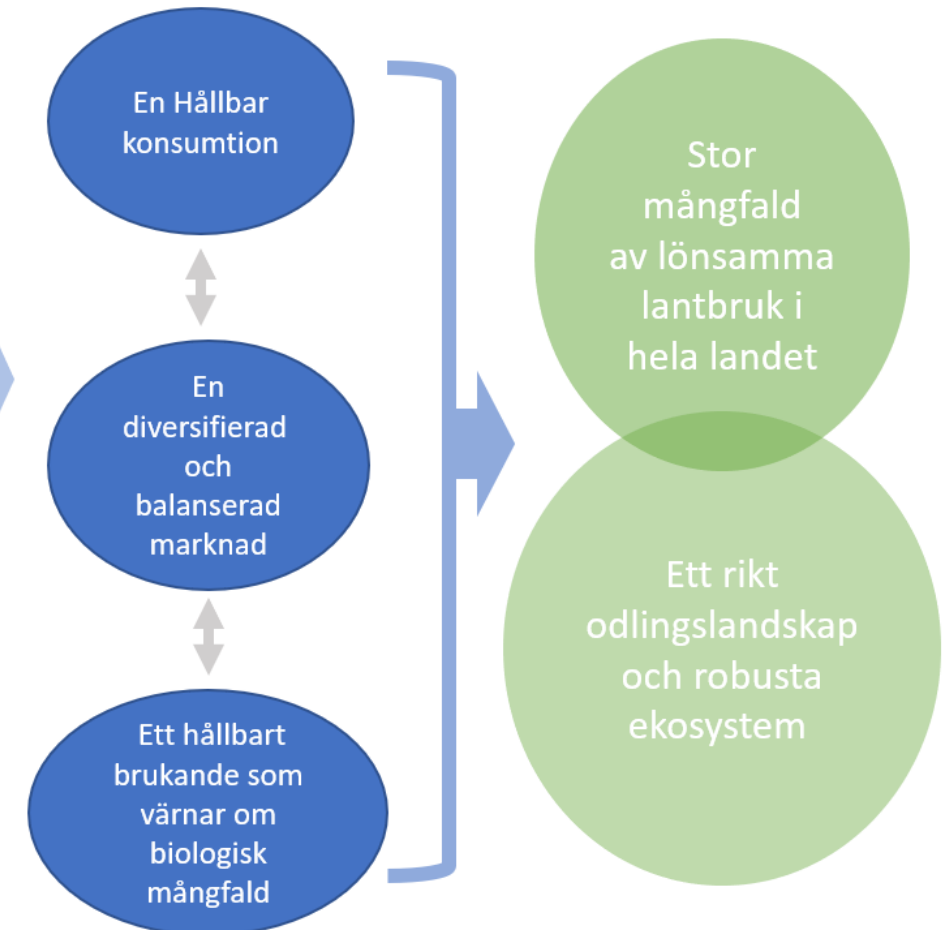

Ett sårbart livsmedelsystem

Ett resilient och hållbart livsmedelssystem

Livsmedelsstrategin 2.0 behöver ta ett mycket bredare grepp

I linje med EU

Konsumtion

Myndigheter som

Den sammanvägda kostnaden för livsmedelssystemets omställning behöver diskuteras och konkretiseras

or pesticides

Soil health law

Jordbruks
-politik

Konsumentverket

Naturskyddsföreningen

- Lokala kretslopp
- Minskat beroende av globala marknader
- Motståndskraft
- Bättre livsvillkor

Lantbruket behöver en ny och bredare beställning från samhället.

Större del av intäkter från samhällsnyttor? (miljö, beredskap, öppna landskap)

Marknadsutveckling

Utblickar

- Hur fasen ska det här bli verklighet på en global marknad?
- Räcker marken till för båda mat och biologisk mångfald?
- Teknikens roll?
- Måste maten bli dyrare?
- Ska vi nu ha ännu mer regler och kontroller? (Förtroendegapet mellan myndigheter och lantbrukare.)
- Ska stora gårdar motverkas?

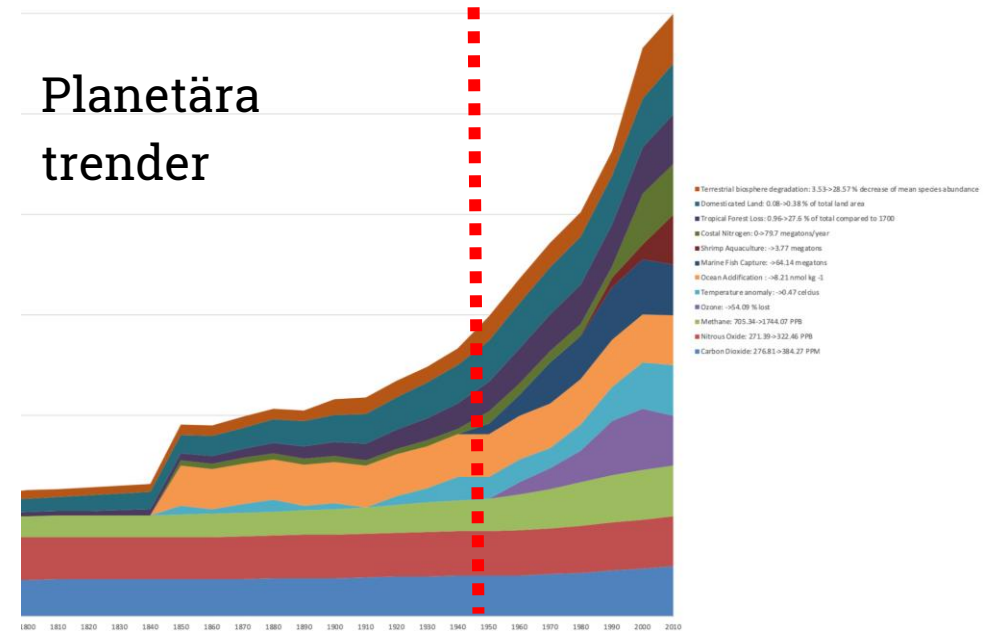
2. Överuttag av resurser - "den stora accelerationen"

Mänsklig aktivitet
(socio-ekonomiska trender)

1950

Planetära
trender

1950

Naturskyddsföreningen

Exemplet konstgödsel

Det är skillnad på att effektivisera användningen och att plocka bort det helt.

Effektivisera användningen
= end-of-pipe lösning

Jordbruk utan konstgödsel
= omställning

Naturskyddsföreningen

- Inga kemiska bekämpningsmedel = 30-50% högre biologisk mångfald
 - Inget konstgödsel = driver resurseffektivitet, lokala kretslopp och ökar mullhalt
 - Minskat beroende av långväga insatsvaror = minskad sårbarhet för turbulens på globala marknader
- Stärker naturkapitalet
- Ökar livsmedelsberedskapen

Eko är inte ett mervärdeskoncept bland andra

Eko är ett första steg mot ett matsystem som stärker naturkapitelet

Kort om eko - vad har hänt efter 2016

- Coop fälldes i marknadsdomstolen
- Klimatdebatt slog mot ekologiskt på bristfälliga grunder
- Fokus ändrades till växtbaserat
- Från Sverige-märket lanserades 2016
- Närproducerat fick uppsving (Rekoringar mm)
- Livsmedelskedjorna minskade sitt intresse för ekologiskt Politiken kluven (jfr Danmark)

Vad händer just nu?

- Inflationsekonomi hämmar ekomarknaden
- Kommuner och regioner tar bort ekomål

MEN

- Biologisk mångfald allt viktigare
- Beredskap, resiliens och klimatanpassning på dagordningen
- Användningen av bekämpningsmedel ökar
- EU vill öka konsumtion och produktion av ekologiskt
- Konsumenter vill ha giftfritt, biodiversitet och djurvänligt men kallar det inte för eko
- Kedjor med tydliga ekomål håller ställningarna (Hemköp bäst på eko nu)